

ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА

В О Д И Ч
ЗА КЛАСИФИЦИРАЊЕ И КОДИРАЊЕ НА
СТАНДАРДИТЕ НА ЗАНИМАЊА

Мај, 2017 година

ВОДИЧ

ЗА КЛАСИФИЦИРАЊЕ И КОДИРАЊЕ НА СТАНДАРДИТЕ НА ЗАНИМАЊА ВО ОБЛАСТА НА СТРУЧНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА

1. Појдовни основи

Стандардите на занимањата претставуваат врска помеѓу трудот и образованието, помеѓу работите и задачите, од една страна и стручните знаења и стручното образование, од друга страна. Тие се врска помеѓу занимањата на пазарот на трудот и образовните програми. Како документи, тие содржат прецизен опис на знаењата, вештините и ставовите, но и на компетенциите неопходни за извршување работи во одредено занимање. Со други зборови, стандардите на занимања се генерализирани описи на работните активности поврзани со релевантните знаења, вештини и компетенции (во потесна смисла на зборот) потребни за нивно извршување.

Како документи, стандардите на занимања претставуваат основа за изработка на стандарди на квалификации, наставни планови и наставни програми/модули. Можат да бидат изготвени од Центарот за стручно образование и обука, работодавачите или од засегнатите организации и институции, врз основа на посебна Методологија за развој на стандарди на занимања, а ги донесува Министерството за труд и социјална политика.

Со цел да се зголеми употребната вредност на информациите што ги содржат стандардите на занимања и да се олесни оперативната работа со нив од страна на поголем број корисници, се воведува **кодирање на стандардите на занимања и нивно класифицирање според одредени критериуми**. Кодирањето на стандардите на занимања и нивното класифицирање треба да обезбеди воспоставување флексибилен и интегриран систем на стандарди на занимања и еднозначна комуникација помеѓу субјектите кои се јавуваат како нивни корисници.

Основа за доделување код на стандардите на занимања и за нивно разместување (класифицирање), претставува Методологијата за развој на стандарди на занимања. Во овој документ е дефинирана структурата на стандардите на занимања, според која еден од елементите на стандардите на занимања е **кодот на стандардот на занимањето**. Кодот, како елемент на стандардите на занимањата, е воведен за потребите на институциите за поддршка и развој на стручното образование и обука (пред сè на Центарот за стручно образование и обука, Центарот за образование на возрасните и провајдерите на програмите за стручно образование и обука), ресорните министерства, работодавачите и учениците. Тој, како елемент, е составен дел и на стандардите на квалификации, а особено е важен за водење посебен **Регистар** на изготвени и донесени стандарди на занимања.

2. Структура на класификацијата на стандардите на занимања

Класификацијата на стандардите на занимања овозможува:

- оперативно, сигурно и прецизно обележување на секој стандард на занимањето и негово разликување од останатите стандарди на занимања;
- сигурно и прецизно поврзување на сите стандарди на занимања со другите информации релевантни за секој поединечен стандард на занимање;
- искажување определена сродност меѓу стандардите на занимања во однос на работите и задачите, предметот на работата, знаењата, вештините, компетенциите и другите услови за вршење на занимањето;
- можност за идентификација на секој поединечен стандард на занимање во однос на нивото на сложеноста на работните задачи во занимањето.

Стандардите на занимања се класифицираат **хоризонтално и вертикално**.

Хоризонталното класифицирање се врши по **сектори и потсектори**. Стандардите на занимања, според општите карактеристики на сродност, се разместуваат во 16 сектори (утврдени во Законот за Националната рамка на квалификации):

- 1) Геологија, рударство и металургија;
- 2) Градежништво и геодезија;
- 3) Графичарство;
- 4) Економија, право и трговија;
- 5) Електротехника;
- 6) Здравство и социјална заштита;
- 7) Земјоделство, рибарство и ветеринарство;
- 8) Лични услуги;
- 9) Машинство;
- 10) Сообраќај, транспорт и складирање;
- 11) Текстил, кожа и слични производи;
- 12) Угостителство и туризам;
- 13) Хемија и технологија;
- 14) Шумарство и обработка на дрво;
- 15) Спорт и рекреација;
- 16) Уметност.

Стандардите на занимања кои според предметот на работа и организациско-технолошката сродност не можат да се распоредат во наведените 16 сектори, се класифицираат во посебна група **Останати**.

Со оглед на големата хетерогеност, секторите се поделени на **потсектори** во кои, според одредени критериуми, се разместуваат стандардите на занимања. Поделбата на потсектори ја утврдуваат секторските комисии за квалификации, а ја потврдува Националниот одбор за македонската рамка на квалификации. Во моментот, заради оперативни работи, во рамките на 16-те сектори се утврдени

вкупно 41 потсектори. Конечниот број на потсекторите ќе го утврдат секторските комисији за квалификации.

По формирањето на сите секторски комисији за квалификации, ќе бидат утврдени и **областите** и **подобластите** во рамките на секторите, односно потсекторите во кои дополнително ќе се разместуваат стандардите на занимања (во согласност со потребите на пазарот на трудот, стопанството, образованието и општеството во целина). Во моментот, се утврдени само две области во секторот Сообраќај, транспорт и складирање.

Стандардите на занимања хоризонтално се разместуваат во сектори и потсектори (а потоа и во области и подобласти) врз основа на следниве **критериуми**:

- сродност на содржината на работата;
- сродност спрема заедничкиот предмет на работа (обработувачи на метал, сточари, шумари и сл.) или подрачје на делување (железничари, економисти и сл.);
- хомогеност на стандардите на занимањата (кога стандардите на занимањата кои имаат заеднички предмет на работа или подрачје на делување се слични и според останатите категории: постапки и средства за работа, потребни пошироки знаења, вештини и компетенции и сл).

Вертикалното класифицирање на стандардите на занимања се врши според нивото на сложеноста на работните задачи на стандардите на занимања. Согласно со Законот за Националната рамка на квалификации, стандардите на занимања во областа на стручното образование и обука, се разместуваат по вертикала во четири нивоа (од II до VБ ниво).

3. Називи и шифри на секторите, потсекторите и областите (Хоризонтална класификација на стандардите на занимањата)

Сите сектори, потсектори и области имаат свои називи и единствени шифри кои треба да се користат на ист начин и претставуваат клучен елемент за воспоставување база на податоци.

Називите на секторите се утврдени со Законот за Националната рамка на квалификации, врз основа на општите карактеристики на сродност.

Основа за утврдување на **називите на потсекторите** претставуваат заедничките карактеристики на повеќето стандарди на занимања. Тоа значи дека во секој потсектор, покрај стандардите на занимања кои можат да се препознаат по називот на потсекторот, се разместуваат и на нив сродни стандарди на занимања според останатите заеднички критериуми.

Називите на областите се утврдуваат врз основа на хомогеноста на стандардите на занимањата (заеднички предмет на работа или подрачје на делување, знаења, вештини и компетенции и сл.).

Терминот **шифра** што се користи во овој документ претставува **низа на карактери (знаци)** прикажани како броеви подредени според одреден систем. Подредените броеви во системот се конструирани врз основа на комбинација на **цифри** кои и самите претставуваат бројки од 0 до 9 (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9).

На највисоко ниво, стандардите на занимањата се класифицираат (здружуваат) во **сектори** или во **групата Останати**. Потоа следува класифицирањето на стандардите на занимања во **потсектори**. На крај, тие се класифицираат во **области**, како најниско ниво од хоризонталната класификација.

Шифрата на секторите, потсекторите и областите се состои од **четири карактери**. **Првите два карактера** од шифрата го означуваат **секторот** и имаат вредност од 01 до 16. **Третиот карактер** од шифрата го означува **потсекторот** во рамките на секторот и има вредност од 1 до 9. **Четвртиот карактер** од шифрата е наменет за **областите** во рамките на потсекторите, како следно пониско ниво на агрегација. Овој карактер ќе се користи откако ќе бидат утврдени и потврдени областите (како што е сега случајот во Секторот за сообраќај, транспорт и складирање). Доколку идните анализи на секторите покажат дека постои потреба и од натамошно разместување на стандардите на занимања во подобласти, тогаш шифрата од четири карактери ќе се дополни со уште еден со кој ќе се означува **подобласта** како најниско ниво на агрегација.

_____ .
с е к т о р п о т с е к т о р о б л а с т

Шифрата на групата Останати се состои од **четири карактери**. Првите два карактера се однесуваат на **групата Останати** и се означуваат со бројката 99. **Третиот и четвртиот карактер** од шифрата се означуваат со нули (**9900**).

Називи и шифри на сектори, потсектори и области

Шифра	Назив
0100	ГЕОЛОГИЈА, РУДАРСТВО И МЕТАЛУРГИЈА
0110	Геологија
0120	Рударство
0130	Металургија
0200	ГРАДЕЖНИШТВО И ГЕОДЕЗИЈА
0210	Градежништво
0220	Геодезија
0300	ГРАФИЧАРСТВО
0310	Графичарство
0400	ЕКОНОМИЈА, ПРАВО И ТРГОВИЈА
0410	Економија
0420	Право
0430	Трговија
0500	ЕЛЕКТРОТЕХНИКА
0510	Електроенергетика
0520	Информатичко-комуникациски технологии

0530	Електроника и телекомуникации
0600	ЗДРАВСТВО И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА
0610	Здравство
0620	Социјална заштита
0700	ЗЕМЈОДЕЛСТВО, РИБАРСТВО И ВЕТЕРИНАРСТВО
0710	Земјоделство
0720	Рибарство
0730	Ветеринарство
0800	ЛИЧНИ УСЛУГИ
0810	Козметика
0820	Оптика
0830	Фризерство
0900	МАШИНСТВО
0910	Производно инженерство
0920	Моторни возила
0930	Енергетика
0940	Автоматика и управување со системи
1000	СООБРАЌАЈ, ТРАНСПОРТ И СКЛАДИРАЊЕ
1010	Сообраќај и транспорт
1011	Патен сообраќај и транспорт
1012	Железнички сообраќај и транспорт
1020	Шпедиција
1030	Логистика и складирање
1100	ТЕКСТИЛ, КОЖА И СЛИЧНИ ПРОИЗВОДИ
1110	Текстил
1120	Кожа
1200	УГОСТИТЕЛСТВО И ТУРИЗАМ
1210	Угостителство
1220	Туризам
1300	ХЕМИЈА И ТЕХНОЛОГИЈА
1310	Неорганска хемија
1320	Органска хемија
1330	Прехранбена технологија
1400	ШУМАРСТВО И ОБРАБОТКА НА ДРВО
1410	Шумарство
1420	Обработка на дрво
1500	СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА
1510	Спорт

1520	Физичка култура
1600	УМЕТНОСТ
1610	Ликовна уметност
1620	Дизајн
1630	Музичка уметност
1640	Сценска уметност
9900	ОСТАНАТИ

4.Кодирање на стандардите на занимања

На секој поединечен стандард на занимање, според определен систем, му се определува (доделува) соодветен **нумерички код** којшто овозможува:

- јасна, недвосмислена и неповторлива ознака (изворна, оригинална)
- да се изврши оперативно, сигурно и прецизно обележување на секој стандард на занимање и негово разликување од останатите стандарди на занимања;
- преку класификацијата на стандардите на занимања да се овозможи сигурно и прецизно групирање на сите стандарди на занимања;
- да се искаже определена сродност меѓу стандардите на занимања.

Кодот на стандардот на занимањето е шифра која се определува по определен систем, а се воведува поради полесно идентификување на определен стандард на занимање. Од тие причини се дефинира **систем на кодирање** во кој кодот на стандардот на занимањето се состои од **осум карактери групирани во три групи** одвоени со точка при што:

- **првите четири карактери** од шифрата на кодот ја сочинуваат **првата група** и со нив се означуваат **секторот, потсекторот и областа** на стандардот на занимањето. Оваа група на карактери се наоѓа на почетокот на кодот и завршува со точка. При кодирањето на стандардот на занимањето, оваа група на карактери се презема од хоризонталната класификација на стандардите на занимања (во овој документ во точката 3) утврдена од соодветната секторска комисија за квалификации и усвоена од Националниот одбор за македонската рамка на квалификации. Како што е објаснето во точка 3 од овој документ, со првите два карактера од шифрата се означува секторот, со третиот потсекторот, а четвртиот е резервиран за означување на областа. На пример:

0700 е шифра на секторот Земјоделство, ветеринарство и рибарство;

0710 е шифра на потсекторот Земјоделство;

0720 е шифра на потсекторот Рибарство;

0730 е шифра на потсекторот Ветеринарство;

1000 е шифра на секторот Сообраќај, транспорт и складирање;

1010 е шифра на потсекторот Сообраќај и транспорт;

1011 е шифра на областа Патен сообраќај и транспорт;

1012 е шифра на областа Железнички сообраќај и транспорт.

Со **првите четири карактери** од шифрата на кодот се означува и групата **Останати**. Овие карактери се преземаат од хоризонталната класификација на стандардите на занимања и се константни (непроменливи) бидејќи ја означуваат само групата, а не и секторот, потсекторот и областа (9900).

- **втората група** ја сочинуваат **два карактера** со кои се означува **нивото на сложеноста на работните задачи** на стандардот на занимањето. Оваа група на карактери претставува **вертикална класификација** на стандардите на занимања и се презема од изготвените стандарди на занимања. Групата содржи два карактера поради означувањето на VB нивото на сложеност. Од тие причини, по првиот карактер, за означување на II, III и IV категорија на сложеност се додава нула. Двата карактера во групата имаат вредност од 20 до 52 при што:

- со 20 се означува II ниво на сложеност;
- со 30 се означува III ниво на сложеност;
- со 40 се означува IV ниво на сложеност;
- со 52 се означува VB ниво на сложеност.

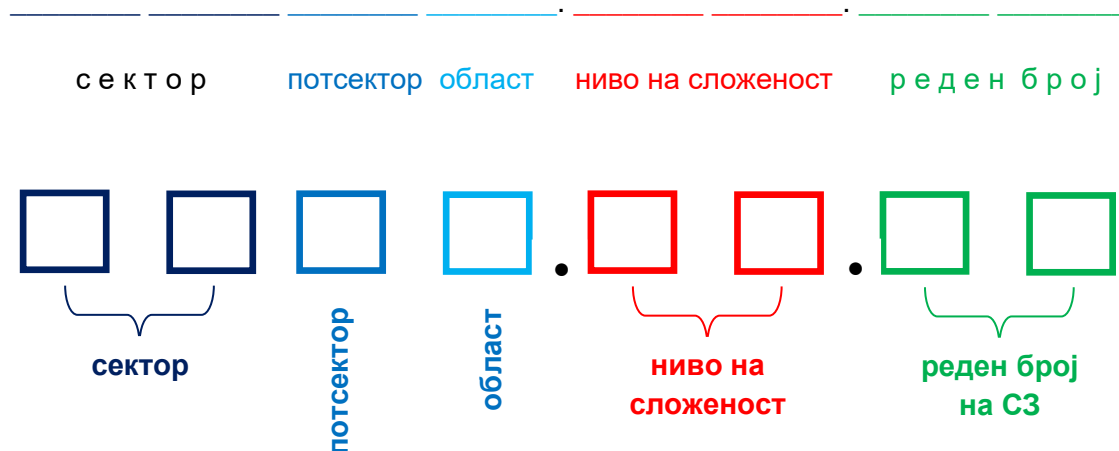
Втората група на карактери, како дел од кодот, завршува со точка.

На ист начин, со **двата карактера** од втората група на кодот се означува и **нивото на сложеноста на работните задачи** на стандардите на занимања во групата **Останати**.

- **Третата група** од кодот содржи **два карактера** со кои се означува **редниот број** на секој поединечен стандард на занимање, односно местото на стандардот на занимањето во соодветниот сектор, потсектор, односно област. Редните броеви на стандардите на занимања во секој сектор, потсектор, односно област, се означуваат со броевите од 01 до 99, а се впишуваат по точката од втората група на карактери од кодот.

Со последните **два карактера** од кодот се означува и **редниот број** на секој поединечен стандард на занимање во групата **Останати**, односно местото на стандардот на занимањето во рамките на одредено ниво на сложеноста на работните задачи (со броевите од 01 до 99). При шифрирањето на секој нареден стандард на занимање во групата **Останати**, треба да се провери и утврди шифрата на последниот донесен стандард на занимање во одредено ниво на сложеност на работните задачи. Ова нема да претставува никаков проблем бидејќи се работи за распоредување на мал број стандарди на занимања во групата **Останати**.

Графички приказ на системот на шифрирање и на распоредот на елементите на кодот на стандардот на занимањето

Примери на кодови на стандарди на занимања:

Назив на СЗ	Помошник конфекционер
Код на СЗ	1110.20.01
Сектор	ТЕКСТИЛ, КОЖА И СЛИЧНИ ПРОИЗВОДИ
Ниво на сложеност на работни задачи	II (второ)
Назив на СЗ	Кројач
Код на СЗ	1110.30.01
Сектор	ТЕКСТИЛ, КОЖА И СЛИЧНИ ПРОИЗВОДИ
Ниво на сложеност на работни задачи	III (трето)
Назив на СЗ	Шивач на конфекциски материјал
Код на СЗ	1110.30.02
Сектор	ТЕКСТИЛ, КОЖА И СЛИЧНИ ПРОИЗВОДИ
Ниво на сложеност на работни задачи	III (трето)
Назив на СЗ	Конфекционер
Код на СЗ	1110.40.01
Сектор	ТЕКСТИЛ, КОЖА И СЛИЧНИ ПРОИЗВОДИ
Ниво на сложеност на работни задачи	IV (четврто)
Назив на СЗ	Винар специјалист
Код на СЗ	0710.52.01
Сектор	ЗЕМЈОДЕЛСТВО, РИБАРСТВО И ВЕТЕРИНАРСТВО
Ниво на	V Б (петто – Б)

сложеност на работни задачи	
Назив на СЗ	Обучувач на возрасни
Код на СЗ	9900.52.01
Сектор	ОСТАНАТИ
Ниво на сложеност на работни задачи	V Б (петто – Б)

5. Надлежности поврзани со кодирањето и класификацијата на стандардите на занимањата

Кодирањето на стандардите на занимањата и нивното класифицирање се врши врз основа на **Водичот за класифицирање и кодирање на стандардите на занимања** изготвен и донесен од Центарот за стручно образование и обука, а одобрен од Националниот одбор за македонска рамка на квалификации.

Дефинирањето на секторите, потсекторите, областите и подобластите потребни за хоризонтално класифицирање на стандардите на занимања, го врши **Националниот одбор за македонската рамка на квалификации** врз основа на предлозите добиени од страна на секторските комисији за квалификации.

Кодирањето на секторите, потсекторите, областите и подобластите го врши **Центарот за стручно образование и обука**, а го потврдува **Министерството за труд и социјална политика**.

Кодирањето на нивото на сложеноста на работните задачи и на редниот број на стандардите на занимања го врши **Центарот за стручно образование и обука**.

Кодирањето на стандардите на занимања како нивен составен елемент, го врши **Центарот за стручно образование и обука**.

Министерството за труд и социјална политика води посебен **Регистар на одобрени стандарди на занимања** кодирани и класифицирани според **Водичот за класифицирање и кодирање на стандардите на занимања** и ги известува Министерството за образование и наука (одделение за Национална рамка на квалификации) и Центарот за стручно образование и обука за одобрените стандарди на занимања.

Центарот за стручно образование обука, за свои потреби, води посебна **евиденција и документација** поврзана со класификацијата и кодирањето на стандардите на занимања. Евиденцијата ги вклучува следните податоци за стандардот на занимањето:

- назив на стандардот на занимање;
- код на стандардот на занимање;
- сектор, потсектор, област;
- ниво на сложеност на работните задачи;

- датум на мислење од Советот за стручно образование и обука/Секторската комисија за квалификации (по нејзино формирање)
- датум на донесување од Министерството за труд и социјална политика;
- датум на ревидирање на стандардот на занимање.

Водичот го изработиле:

д-р Ласте Спасовски

м-р Бранко Алексовски

м-р Лепа Трпчевска

м-р Роза Арсовска

**Директор,
Ајше Селмани**

Бр. 08-696/1

од 23.05.2017 година